

Zatim slijedi bogat popis literature (bibliografije o Vinku Paletinu) koji se sastoji od čak 111 bibliografskih jedinica od kojih bi bilo važno istaknuti radove hrvatskih povjesničara i publicista o Vinku Paletinu: Milana Blažekovića, Vinka Foretića, Stjepana Krasića, Mirjane Polić Bobić i Franje Šanjeka.

Na kraju studije i polemičkoga teksta, nalazi se dvojezični tekst spisa *Izvoješće o nekim stvarima u Novoj Španjolskoj, i o velikom gradu Temistitan-Méxicu koje je sastavio jedan plemić u pratnji gospodara Hernána Cortésa* na španjolskom i hrvatskom jeziku. U prvome dijelu, *Opis zemlja, naselja i ljudi u Novoj Španjolskoj* opisuju se zemljopisne značajke Nove Španjolske, biljni i životinjski svijet, starosjedioci, njihov karakter, vojnička vještina, vrste oružja i kako ih koriste, borbeni duh, način odijevanja muškaraca i žena, načinu proizvodnje odjeće, njihova hrana i prehrambene navike i pića, njihovo društveno i političko uređenje, vjera, izgled hramova, religijski kultovi žrtvovanja i obožavanja, "silno glupa stvar opijanje", izgled gradova te položaj i karakteristike meksičkog jezera. Drugi dio opisuje glavni grad Temistitan-México a treći dio govori o običajima i kulturi Indijanaca.

Ova jedinstvena knjiga *unicum* je u hrvatskoj historiografiji iz dva glavna razloga. Prvi što može zainteresirati domaće povjesničare i istraživače da se bave temom Vinka Paletina, ranim novim vijekom i hispanoameričkim svijetom 16. stoljeća jer donosi obilje podataka uz navođenje brojnih izvora i literature i zanimljivo je napisana i laka za čitanje. Drugi je razlog što se tekst poznatoga *Izvoješća* prvi puta donosi u hrvatskome prijevodu što je velika zasluga gospođe Tarle. Ostaje otvorenim pitanjem: je li Paletin uistinu pravi autor ovoga teksta? Paletin (ili netko drugi), prihvatio je Tacitov model opisivanja ozemlja, ljudi i njihove kulture i običaja iz *Germanije* u izradi *Izvoješća* što se vidi po načinu izlaganja i opisivanju. Premda Tacit na početku svoga spisa ulazi u pitanje porijekla, postanka i nastanka imena Germana, a spis počinje izlaganjem političkoga poretka, institucija, religije i običaja, ovdje u *Izvoješću* je redosljed obrnut, a autor ne ulazi u etnogenezu starosjedilačkog naroda i granice njihovoga etničkoga područja u Novoj Španjolskoj. Zaključno gledajući, knjiga je vrlo interesantno polemičko djelo u kojem Pérez Fernández vješto kombinira različite izvore a nastoji, snagom svoje narativne uvjerljivosti kroz spomenutu tehniku logičkoga dokazivanja svoje glavne hipoteze, dokazati da je naš Vinko Paletin autor jednog važnog spisa za povijest civilizacije.

Filip Katanić

Nikša Varezić, *Dosta je reći u Rimu da bi se reklo čitavom svijetu. Dubrovačka Republika i Sveta Stolica tijekom 16. i 17. stoljeća*, Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, Zagreb – Dubrovnik 2018., 391 str.

Krajem 2018. objavljeno je novo izdanje Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, knjiga Nikše Varezića *Dosta je reći u Rimu da bi se reklo čitavom svijetu. Dubrovačka Republika i Sveta Stolica tijekom 16. i 17. stoljeća*. Kako već i sam naslov daje naslutiti, knjiga istražuje političke i diplomatske odnose Dubrovnika i Rima tijekom ranog novovjekovlja i to u širem kontekstu onodobne geopolitičke situacije, prije svega u svjetlu protuosmanlijskih ratova. U tom smislu 16. i 17. stoljeće predstavljaju dva sasvim oprečna razdoblja u odnosima papinstva i Dubrovnika. Dok u 16. stoljeću Sveta Stolica štiti dubrovačke interese na istočnom

Jadranu ispred mletačkih, u 17. stoljeću, pak, Rim i Venecija nastupaju zajednički u brizi za sigurnost Apeninskih obala, a s pozicije Rima Dubrovnik postaje tek jedan od mnogobrojnih ugroženih kršćanskih punktova na Mediteranu.

Knjiga je podijeljena u sedam većih poglavlja s *Uvodom* (11-13) i *Zaključkom* (341-352). Dodatno je opremljena *Kazalom imena* (371-377), iscrpnim sažetkom na engleskom jeziku (379-384) te slikovnim priložima unutar teksta. Znanstveni se aparat sastoji od 909 bilježaka koje sveobuhvatno i provjerljivo citiraju korištene arhivske fondove i stručnu literaturu.

Uvodnim poglavljem, *Dubrovačka Republika u 16. i 17. stoljeću* (15-24), autor ocrtava geopolitičku sliku Zapadne Europe i istočnog Mediterana koncem srednjeg i početkom ranog novog vijeka s osobitim naglaskom na geostrateške pozicije Dubrovnika te njegove društveno-političke i ekonomske interese. Stiješnjeni između dva suprotstavljena svijeta, kršćanskog Zapada i islamiziranog istoka, Dubrovčani su uspjeli ishoditi najširi oblik autonomije unutar osmanske sfere utjecaja, brižno čuvajući političku neutralnost koja im je omogućavala globalno ekonomsko djelovanje.

Uloga i važnost Dubrovnika unutar globalnih interesa Rimske kurije razmatra se u idućem poglavlju (26-41). Posebnu naklonost Svete Stolice Dubrovniku autor objašnjava značajnim geostrateškim položajem Dubrovnika i njegovom ulogom "predziđa kršćanstva". Dubrovnik je za Rim predstavljao važnu polazišnu točku u provođenju papinske misijske politike, a Dubrovčani su zahvaljujući svojim vezama u Rimu otklanjali negativnu predodžbu ekonomske suradnje s "nevjernicima", što ju je papinstvo zabranilo još koncem 13. stoljeća.

Iduće poglavlje, *Republika Sv. Vlaha i Res publica christiana tijekom 16. stoljeća: Dubrovnik tijekom prve i druge Svete lige* (43-94), obrazlaže političke okolnosti nastanka kršćanskih udruženja u 16. stoljeću radi suprotstavljanja osmanlijskoj sili. Papinsko-mletački odnosi postaju ključan čimbenik kršćanskog zajedništva na istočnom Jadranu, što će se negativno odraziti na pozicije dubrovačke diplomacije.

Diplomatska komunikacija Dubrovačke Republike i Rimske kurije tijekom ranonovovjekovlja (95-151) predstavlja se u sljedećem poglavlju. Iako je naglasak na rimsko-dubrovačkim vezama, autor ocrtava papinski diplomatski ceremonijal kao ogledalo cjelokupne europske politike 16. st. i prve polovice 17. stoljeća. Razmatra međusobne odnose pojedinih diplomata, njihovu brojnost u Rimu, važnost diplomatske komunikacije i općenito dubrovačke diplomatske uzuse.

Posebna veza utjecajne obitelji Barberinijevih i Dubrovačke Republike predstavljena je u idućem poglavlju *Kardinal Francesco Barberini – zaštitnik Dubrovačke Republike* (53-170). Iako je ta istaknuta obitelj dala papu Urbana VIII., za Dubrovčane je važnija bila zaštita njegova kardinala nećaka Francesca Barberinija tijekom druge polovice 17. stoljeća. Kao "kardinal-protector" posebno se istaknuo nakon velikog potresa 1667. uputivši iz Rima u Dubrovnik, o vlastitom trošku, neke istaknute zidare i stolare koji su radili na vatikanskoj bazilici da pripomognu u raščišćavanju ruševina i prijeko potrebnim gradnjama.

Dubrovačko "predziđe kršćanstva", kao najvažnija retorička strategija Dubrovčana, razmatra se u sljedećem poglavlju (171-195). Ta prestižna funkcija "branitelja vjere", međutim, u svakodnevici pograničnog područja prema Islamu nije mogla biti dosljedna principu vjerske i političke isključivosti, ponajprije radi diplomacije i trgovine. Dubrovačka je politička neutralnost, zapravo, počivala na pomirenju ta dva suprotstavljena svijeta.

Odnosi Dubrovnika i Rima tijekom Kandijskog i Morejskog rata opisuju se u posljednjem poglavlju *Između mogućnosti i htijenja: papinstvo i Dubrovnik od sredine 17. stoljeća* (197-340).

U tom je turbulentnom razdoblju Sveta Stolica bila politički jamac dubrovačke neutralnosti, posebice prilikom osnivanja nove protuosmanlijske Svete lige. Posebna je pozornost posvećena prilikama nakon velikog potresa 1667. i aktivnostima dubrovačkih diplomata u Rimu za osiguranjem pomoći tijekom obnove grada.

U sadržajnom smislu, dakle, ova knjiga predstavlja dva turbulentna stoljeća dubrovačke prošlosti tijekom kojih su Dubrovčani, zahvaljujući pomno razrađenoj diplomatskoj strategiji, vješto balansirali među najutjecajnijim političkim čimbenicima onoga doba, pažljivo čuvajući svoju, barem načelnu, političku neutralnost. Razmatrajući, pak, znanstveni pristup, metode, svrhu i ciljeve ovoga djela ističemo kako je sastavljeno prema svim pravilima suvremene historiografije. Djelo počiva na analizi relevantnih izvora iz Tajnog vatikanskog arhiva i Državnog arhiva u Dubrovniku, a brojni se podaci po prvi puta objavljuju upravo u ovoj knjizi. Tekst je jednostavan, fluidan i čitak, misli povezane i dobro organizirane, a zaključci logični i koherentni. Naposljetku možemo zaključiti kako je povijesna znanost ovim djelom dobila veoma vrijedan doprinos koji će zasigurno biti zapažen ne samo u historiografiji ranog novog vijeka, već i u širem krugu diplomatske zajednice.

Tonija Andrić

Kristijan Juran, *Otok Murter u 16. i 17. stoljeću*, Narodna knjižnica i čitaonica Murter, Ogranak Matice hrvatske Murter, Murter 2017., 194 str.

Najnovija knjiga Kristijana Jurana o povijesti otoka Murtera u 16. i 17. stoljeću vrijedan je doprinos proučavanju ranonovovjekovne povijesti toga kraja. Kao već dokazani istraživač prošlosti Murtera, autor i u ovome izdanju ostaje dosljedan svojem prepoznatljivom principu rada temeljenom na iscrpnoj analizi opsežnog arhivskog gradiva pohranjenog u Državnom arhivu u Zadru, Državnom arhivu u Šibeniku i Biskupijskom arhivu Šibenik.

U strukturnom smislu, knjiga se sastoji od dvije velike cjeline, od kojih je prva, *Strukture, procesi pojave* (19-136), znatno prerađeni i prošireni tekst autorove doktorske disertacije, a u drugoj se cjelini, *Kako je don Petar tražio nevolje i druge priče iz Murterske daonine: Svakodnevlje i nesvakidašnji događaji na otoku Murteru u 16. i 17. stoljeću* (139-194), u narativnom obliku donose živopisna svjedočanstva iz arhivskog gradiva o murterskoj svakodnevici i međuljudskim odnosima.

U sklopu *Uvodnih razmatranja* (11-15) donosi se pregled izvora, metodologije i dosadašnjih istraživanja o otoku Murteru među kojima se ističu ona Krste Stošića, Bože Dulibića, Ante Šupuka, Svena Kulušića i drugih.

U prvom poglavlju prve cjeline, *Otok Murter u regionalnom kontekstu* (19-52), otok Murter stavlja se u kontekst povijesnih zbivanja 16. i 17. stoljeća, obilježen ponajprije turskim i mletačkim političkim i gospodarskim odnosima. U obzir se uzima i posebnost smještaja otoka Murtera unutar pravca istočnojadranske plovidbe.

U drugom poglavlju prve cjeline autor se bavi prostorom (53-67), odnosno naseljima na otoku Murteru (Murter, Jezera, Betina i Tisno) te teritorijalnom ekspanzijom murterskih kopnenih i otočnih posjeda (šibenski i zadarski akvatorij) koja započinje u drugoj polovici 16. stoljeća.